HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

א"ל כי משתבע אדעתא דידן משתבע ואנן לא מסקינן נפשין אשומשמני ועל דעתא דנפשיה לא עביד איניש דמשתבע והתניא (א)כשהן משביעין אותו [א]אומרים לו הוי יודע שלא על תנאי שבלבך אנו משביעין אותך אלא על [ב]דעתינו ועל דעת בית דין לאפוקי מאי לאו לאפוקי דאסיק להו לאיסקונדרי ואסיק להון שמא זוזי ומדקאמר על דעתינו מכלל דעביד איניש דמשתבע אדעתא דנפשיה לא לאפוקי [ג]מקניא דרבא דההוא גברא דהוה מסיק בחבריה זוזי אתא לקמיה דרבא א"ל ללוה זיל פרע לי א"ל פרעתיך א"ל רבא א"כ זיל אישתבע ליה דפרעתיה אזל ואייתי קניא ויהיב זוזי בגויה והוה מסתמיך ואזיל ואתי עליה לבי דינא אמר ליה למלוה נקוט האי קניא בידך נסב ס"ת ואישתבע דפרעיה כל מה דהוה ליה בידיה ההוא מלוה רגז ותברה להוא קניא ואישתפך הנהו זוזי לארעא ואישתכח דקושטא אישתבע ואכתי לא עביד דמישתבע אדעתא דנפשיה והתניא [ד]וכן מצינו במשה רבינו כשהשביע את ישראל בערבות מואב אמר להם הוו יודעים שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעתי ועל דעת המקום שנאמר [1]ולא אתכם לבדכם וגו' מאי אמר להו משה לישראל לאו הכי קאמר להו דלמא (א) עבידתון מילי ואמריתון על דעתינו משום הכי אמר להו על דעתי לאפוקי מאי לאו לאפוקי דאסיקו שמא לעבודת כוכבים אלוה מכלל דעביד איניש דמשתבע אדעתא דנפשיה לא עבודת כוכבים איקרי אלוה דכתיב [2]ובכל אלהי מצרים וגו' ולשבע יתהון דמקיימיתון (ב) מצות משמע מצות המלך ולשבע יתהון דמקיימיתון כל מצות משמע מצות ציצית [ה]דאמר מר [ב]שקולה מצות ציצית כנגד כל מצות שבתורה ולשבע יתהון דמקיימיתון תורה משמע תורה אחת ולשבע יתהון דמקיימיתון תורות משמע תורת מנחה תורת חטאת תורת אשם ולשבע יתהון דמקיימיתון [תורות] ומצות [תורות] משמע תורת המנחה מצות משמע מצות המלך ולישבע יתהון דמקיימיתון תורה כולה תורה כולה משמע עבודת כוכבים דתניא [ו][ג]חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה כאילו מודה בתורה כולה ולישבע יתהון דמקיימיתון עבודת כוכבים ותורה כולה אי נמי שש מאות ושלש עשרה מצות (ג) אלא משה רבינו מילתא דלא טריחא נקט: אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד: [ז]ולא והא ההוא חויא דהוה בשני שבור מלכא רמו ליה תליסר [ח]אורוותא דתיבנא ובלע יתהון אמר שמואל בטרוף כולהו נחשי מיטרף טרפי אגבו טרוף קאמרינן ולתני טרוף מילתא אגב אורחיה קמ"ל דקורת בית הבד גבו טרוף למאי נפקא מינה למקח וממכר לומר לך [ט]המוכר קורת בית הבד לחבירו אי גבו טרוף אין ואי לא לא:

מתני'

רש"י

אדעתא דידן אישתבע. כדרך שבני אדם נשבעין ואין דרך בני אדם לקרוא לגמלים עולי מצרים: **לאפוקי מאי**. אמרי ליה הכי דשלא על דעתך אנו משביעין אותך: **לאו לאפוקי**. דיהיב ליה לבעל חובו אסקונדרי פיספסים שמשחקים בהן וקרא אותן זוזי ובכך רוצה לפטור עצמו מן השבועה. מכלל דעביד איניש דנשבע לדעתא דנפשיה הכא נמי נימא הכי גבי שומשמני: **לא**. שומשמני ואיסקונדרי לאו מילתא היא ובהכי לא מיפטר איניש נפשיה ומשום האי טעמא לא היו אומרים לו הוי יודע כו': **אלא לאפוקי מקניא דרבא**. דזוזי ממש יהב ובעי למיפטר בהכי ובשאר מילי לא עביד איניש דנשבע אדעתא דנפשיה: **והא תניא וכן מצינו כו' שנאמר ולא אתכם לבדכם**. הכי פירושו איני משביע אתכם על דעתכם לבדכם: **לאפוקי מאי**. קאמר להו הכי לאו לאפוקי דאי אסיקו לה שמא לעבודת כוכבים אלוה ופלחו לה ובעו למיפטר נפשייהו דאמרי דפלחי לאלוה: **לא**. לאו לאפוקי משום האי קאמר הכי דאינהו לא מצו לאסוקי לעבודת כוכבים שמא אלוה ולמפטר נפשייהו (ד) דהא עבודת כוכבים איקרי אלוה מעלמה: **אם כן אמאי משבע יתהון הכי על דעת המקום ועל דעתי לישבע יתהון דמקיימיתו תורה: הוה משמע תורה אחת**. שבכתב בלבד: **משמע מצות המלך**. שבפרשה שום תשים עליך מלך (דברים יז) שיש שם מצות: **ולישבע להו הכי דמקיימיתו עבודת כוכבים ותורה כולה אי נמי דמקיימיתו תרי"ג מצות**. ולא מצי למיטעי מידי: **אלא משה רבינו מילתא דלאו טריחא נקט**. כשאמר על דעת המקום ועל דעתי שהם נכלל הכל: **אורוותא**. איצטבלאות מלאות תבן: **ובלע יתהון**. אלמא דהוה גדול מקורת בית הבד: **בטרוף קאמר**. נחש מנומר לא משתכח כקורת בית הבד: **והא כולהו מיטרף טריפי**. הוו מנומרין: **בגבו טרוף קאמרינן**. ולא הוי גדול כי האי גוונא: **וליתני**. אם לא ראיתי נחש גבו טרוף כקורת בית הבד (ה): **מילתא אגב אורחא קמ"ל**. דכי אמר (ו) בית הבד אגבו טרוף קאמר דומיא דקורת בית הבד דהוי טרוף חלקים חלקים: **נפקא מינה**. למוכר קורת בית הבד לחבירו: **אי גבה טרוף אין**. ולאי הוי קורת בית הבד:

מתני'

ר"ן

דכיון דמידי דלא שייך בה גוזמא הוא ודאי שבועת שוא הויא: **אלא אמר רבא לעולם דאמר שבועה אם לא ראיתי ולא אמר רב עמרם וכו'**. כלומר דכי היכי דהתם (לקמן כח.) תנינן שאף בשבועה לא מחמרינן לאסור פירות עליו כדאמרינן לקמן הכא נמי דאמר יאסרו פירות עולם עלי בשבועה אם לא ראיתי וכו' כלומר ואכולהו גווני דמתניתין קאי ורבותא משום נחש כקורת בית הבד היא דס"ד אמינא נהי דבנדרים אמרינן דהפירות מותרין התם הוא משום שאף כשלא נתכוון לאסור פירות לא לקי משום שוא °דנדר שוא לא אשכחן ומש"ה בדין הוא שנאמר שלא נתכוון לאסור פירות אבל בשבועה דאי לא נתכוין לאסור פירות לקי משום שבועת שוא סד"א ודאי לאסור פירות עליו נתכוין כי היכי דלא לילקי קמ"ל דאפי' בשבועה סמכינן אהאי טעמא דכתיבנא במתניתין דאי לאסור פירות נתכוון לא היה תולה איסורן בתנאי כזה(ט): **אדעתא דידן אשתבע**. דאע"ג דלא אמרינן ליה אשתבע על דעתינו אינו נשבע על מה שיש בלבו אלא על דעתינו: **כשהן משביעין אותו**. למודה מקצת: **אסקונדרי**. חתיכות עץ קטנות שמשחקין בהם: **ואסיק להו שמא זוזי**. כנה את שמם מעות: **א"ל פרעתיך**. כלומר פרעתיך מקצת דאי כופר בכל למה ליה למנקט ספרא דאורייתא הא לא מחייב אלא שבועת היסת דליתא בנקיטת חפץ אלא ודאי מודה מקצת הוה. והש"ס הכא לא חש לפרושי משום דלאו בהנהו דיני עסיק וכבר כתבתי בפרק שבועת הדיינין בסייעתא דשמיא: **ה"ג ואשתבע דיהבית לך זוזך**. ולא גרסינן דפרעית לך דהא איהו לאו בתורת פרעון שקליה: **לא אתכם לבדכם**. לא כשאתם במחשבת לבבכם. שאם בא לומר שאפי' עם דורות הבאים היה כורת ברית הא כתיב בתר הכי את אשר ישנו פה כו' ואת אשר איננו פה וכו': **דאי אסיקו שמא לעבודת כוכבים אלוה**. כלומר ואע"פ שאינו במשמע הלשון הא דעתם על עבודת כוכבים: **חמורה עבודת כוכבים**. דכתיב בקרבן עבודת כוכבים(י) וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות: **אלא מילתא דלא טריחא נקט**. ובפ' שבועות שתים בתרא (שבועות כט.) מסקינן א"כ לימא להו על דעתי על דעת המקום ל"ל כי היכי דלא תיהוי הפרה לשבועתייהו ופירשתי שם בס"ד: **תליסר** °**אורוותא דתיבנא**. שיעור תליסר אורוות תבן: **בטרוף**. עשוי בקעים בקעים: **גבו טרוף**. שאין עשוי בקעים בגבו אלא בצוארו בלבד: **למקח וממכר**. שהמוכר קורת בית הבד לחברו סתם צריך שיהא טרוף. ובירושלמי נראה דפירש טרוף מרובע דאמרינן התם(כ) אין מרובע בבריות ופריך אם כן למה ליה למתני כקורת בית הבד ומשני לית אורחא דתנא מתפיס אלא מילתא רבה דתנינא גמל הפורח באויר וליתני עכבר:

מתני'

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' [פ"ב מהל' שבועות הל' טו] ופי"א הלכה יח סמג עשין קכג טוש"ע ח"מ סי' פז סעי' כ:

כג ב מיי' פ"ג מהלכות ציצית הל' יב טוא"ח סימן כד:

כד ג מיי' פ"ב מהלכות עבודת כוכבים הל' ד סמג לאוין ע:

[ד מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' ט:]:

תורה אור השלם

1. וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְּכֶם אָנֹכִי כֹּרֵת אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת הָאָלָה הַזֹּאת: דברים כט יג

2. וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְיָ: שמות יב יב

מוסף רש"י

כשהן משביעין אותו. גבי שבועת הדיינין תניא לה המשביעין את המחויב שבועה בב"ד (שבועות כט.). **לאיסקונדרי.** חתיכות עץ קטנות (שם). **ואסיק להון שמא זוזי.** כינה את שמם מעות (שם). **לאפוקי מקניא דרבא.** לעולם בתר פומיה אזלינן והא דאצטריך לן למימר לא על דעתך, משום דבפומיה יש שבועה ברמאות, כגון דיהיב ליה קנה ונתן המעות לתוכו והפקידו אצלו ונשבע שהחזיר לו מעותיו ולאחר שבועה יחזור ויטלנו, ועובדא הוה קמיה דרבא הכי (שם). **ולא אתכם לבדכם.** לא כשאתם סבורים כאשר בלבבכם (שם). **עבודת כוכבים איקרי אלוה.** וכי אזלת נמי בתר פומייהו, קושטא מדמו לאישתבועי (שם). **שקולה מצות ציצית.** מדכתיב (במדבר טו) את כל מצות ה', ועוד דציצית בגימטריא ת"ר וה' קשרים וח' חוטין הרי תרי"ג (מנחות מג: וכעי"ז שבועות שם). **ולשבע יתהון דמקיימיתון תורה.** לאו משום דמסקי אדעתייהו עבירות וקרי להו תורה ומשתבעי אדעתייהו (שם). **משמע תורה אחת.** אי הוה אמר הכי משמע חדא תורה ואנן אית לן כתב ובעל פה (שם). **משמע תורת מנחה תורת חטאת תורת אשם.** אי אמר קיימו תורות הוי מסקי אדעתייהו לאישתבועי אהנך דאיקרו תורות ולא שאר מצות (שם). **חמורה עבודת כוכבים.** דכתיב גבי עבודת כוכבים (במדבר טו) וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה (שם וחולין ה.) וילפינן בהוריות (ח.) דבעבודת כוכבים מיירי (חולין ה.). **ולא.** הוי נחש על קורת בית הבד, בתמיה (שבועות כט.). **תליסר אורוותא דתיבנא.** אלא שלש עשרה אורוות סוסים תנן, שהיה בולע בני אדם ועשו חבילות תבן ונתנו בהן בהמות וחיות וגמלי את טמונים בהן ובלעם ובערו גופו ומת (שם). **בטרוף.** הא דקאמר כקורת בית הבד, שיש בו חריצים, כך ראיתי נחש מנומר (שם). **כולהו נחשי מיטרף טרפי.** ומשני בשגבו טרוף נשבע שהיה טרוף בגבו ואין נחש עשוי בחברבורות אלא בגרונו (שם).

מסורת הש"ס

(א) שבועות כט. לט., (ב) [נ"ל דעת המקום כך איתא בשבועות לט.], (ג) [עי' תוס' שבועות כט: ד"ה משום קניא], (ד) [שבועות כט. כל הסוגיא ע"ש כמה וכמה שינויים], (ה) מנחות מג: [שבועות כט.], (ו) קדושין מ. חולין ה. שבועות כט., (ז) [שבועות כט:], (ח) [בערוך ערך אדר ב' גרים אדרייתא פי' עורות וכתב המעשה שהיה הנזכר בילמדינו ע"ש ועי' בפרש"י שבועות כט:], (ט) [ע"כ שייך לעמוד הקודם], (י) [במדבר טו], (כ) [פ"ג ה"ב],

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלמא עבריתון מילי ואמריתון על דעתינו: (ב) שם דכתיב ובכל אלהי מצרים וגו' ולשבע יתהון דמקיימיתון תורה משמע תורה אחת וכו' תורת אשם ולשבע יתהון דמקיימיתו מצוה משמע מצות המלך וכו' כל מצות שבתורה ולשבע יתהון דמקיימיתון תורה ומצות כצ"ל: (ג) שם ושלש עשרה מצות אין אלא משה רבינו: (ד) רש"י ד"ה לא לאו וכו' ולמיפטר נפשייהו אלא ע"ז איקרי אלוה בעצמה הס"ד: (ה) ד"ה וליתני אם וכו' בית הבד למה לי הס"ד: (ו) ד"ה מילתא וכו' דכי אמר קורת בית הבד אגבו טרוף קאמר וה"ק אם לא ראיתי נחש דומיא דקורת בית הבד:

גליון הש"ס

בהר"ן ד"ה אלא. דנדר שוא לא אשכחן. עי' בר"ן לעיל דף יד ע"ב ד"ה ואלא דאמר: שם ד"ה רמו תליסר אורוותא. אודריתא. כך ג' הר"ש שביעית פ"ה מ"ז ועי' פירושו בערוך והר"ש הביאו בשמו:

תוספות

בטרוף. פי' שהוא מנומר שהיו כמו קורות בית הבד ול"נ דמה ענין מנומר לקורות בית הבד לכ"נ לפרש בטרוף פלט"ר בלע"ז ופריך כולהו נמי טרופין פירוש בבטן ולכך ניחא גבי קורות בית הבד:

פירוש הרא"ש

אדעתא דידן אישתבע. ולא מהימנינן ליה בדבר משונה כזה ואע"ג דבמתניתין מהימנינן ליה לנדר בחרמו של ים ובקרבנות מלכים אין זה משונה כל כך: **לאפוקי דאי יהיב ליה אסקונדרי.** דבר שמשחקים בו בטבלאות כמו באסקונדרי אטלליתו (קידושין דף כח.): **ואסיק להו שמא זוזי.** אע"פ שמשונה הוא ורחוק הוא מן הדעת אזלינן בתר דעתיה: **לאפוקי מקניא דרבא.** ואין זה דבר מופלג ודאי לדעתיה שפיר קא משתבע שהרי מעות מסר לידו אלא שלא נתכוון לו לשם פרעון שישארו בידו: **ולא אתכם לבדכם.** כלומר לא על דעתכם לבדכם אלא גם על דעת המקום ועל דעתי: **דאי אסיקו שמא לעבודת כוכבים.** והוא דבר משונה ומופלג: **משמע חדא.** תורה או תורה שבכתב או תורה שבעל פה: **משמע מצות המלך.** כדכתיב (אסתר ג) מדוע אתה עובר את מצות המלך: **שקולה מצות ציצית כנגד כל המצות.** כדכתיב (במדבר טו) וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' וציצית ושמונה חוטין וחמשה קשרים עולים תרי"ג: **חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה כו'.** דכתיב בעבודת כוכבים וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות: **אלא מילתא דלא טריחא נקט.** על דעת המקום ועל דעתו: **אורוותא דתבנא.** כמו אורות סוסים (מלכים א ה): **בטרוף.** רחב ואינו עגול: **כולהו נחשי מיטרף טרפי.** כולהו נחשים טרופים ניהו בגופם אינם עגולים: